

BÓCZ ENDRE

Az úgynevezett „romagyilkosságok” ügyéről

Amikor 2008 júniusában a sajtó hírül adta, hogy másodikára virradóan, az éjféli utáni percekben puskával belöttek a debreceni menekültszállás épületébe, valószínűleg senki nem gondolta, hogy ez nem is a kezdete egy olyan eseménysorozatnak, amely azután több évig foglalkoztatja majd a hatóságokat, meg a magyar, sőt a nemzetközi közvéleményt.

Az eseménysor és a nyomozás

A visszhangok a szokásosnak tekinthető törésvonalak szerint oszlottak meg: egyesek éretlen csínynek, mások a már-már aggasztó mértékű idegengyűlölet újabb megnyilvánulásának tartották a történeteket. Csak mellékes körülményként jött szóba, hogy a szálláson lakó koszovói menekültek között romák is vannak, és az esemény néhány nap alatt feledésbe is merült.

Jó másfél hónappal később, július 22-re virradóra, éjféli után a Pest megyei Galgagyörkön történt egy újabb esemény, amelyet két másikkal is kapcsolatba hoztak.

A településen korábban egyes roma klánok és nem roma lakosok között súlyos, rendőri intézkedéseket kiváltó nézeteltérések voltak. E viszályba azután a vitatott létjogosultságú Magyar Gárda is beleavatkozott, és ezért a helység neve annak idején sokat szerepelt a sajtóban. Most ismeretlenek három, romák által lakott épületre több lövést adtak le részben golyós, részben sörétes puskából. Az érintett roma családoknak a korábbi eseményekben nem volt ismert szerepük ugyan, de az érdekeltségük kizárt sem volt, az előzmények tükrében pedig az is felvetődött, hogy pusztán csoport-hovatartozásuk okán kerültek ők – illetve a házaik – a célpontba.

Közel három héttel később, az augusztus 8-ra virradó éjszaka 1.10-kor a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Piricsén gyújtópalackokkal – közismert néven *Molotov-koktéllal* – támadtak két romák által lakott házra, majd sörétes puskából lövöldözve elmenekültek.

Ezek az események egymástól távoli településeken, három különböző rendőri nyomozó hatóság illetékességi területén történtek, és többféle indo-

kot is lehetett feltételezni. Igaz, a romák elleni rasszista gyűlölet is számításba jött, de távolról sem volt domináns. Ezen az sem változtatott, hogy nagyjából egy hónap múlva, szeptember 5-én 0.10-kor a Hajdú-Bihar megyei Nyíradony-Tamásipusztá, Jázmin utca 2. számú épület szobaablakát áttörve golyós puskából kilőtt két lövedék csapódott be a lakóhelyiségbe. Ez a támadás nem váltott ki különösebb sajtóvisszhangot, bár erősítette azt a feltételezést, hogy kifejezetten romák ellen folyik támadássorozat. A három héttel később, 2008. szeptember 29-én, a Heves megyei Tarnabodon történtek azonban ezt megint kétségessé tették, mert itt – a korábbiakhoz hasonló módon – gyújtópalackokkal, továbbá golyós és sörétes puskából szinte kizárólag ablakokra leadott 29 lövéssel éjjel 1 és 1.30 között támadtak meg öt épületet, de ezek egyikében sem laktak romák.

E támadások ekkor már állandó témái voltak a sajtónak. Többen felfigyeltek az egyes események hasonló vonásaira: a támadások mindig éjjel, éjfél körül indultak, és a célpontjuk rendszerint a település szélén lévő épület volt, eszköze pedig házilag barkácsolt gyújtópalack, továbbá lőfegyver: golyós és sörétes puská. Ez arra mutatott, hogy a támadók legalább ketten vannak, s ezt támogatta két olyan vallomás is, amelyben a tanú két támadóról számolt be. Kézenfekvő volt az a feltételezés, hogy a támadók mindenütt ugyanazok lehetnek. Szembeszökő, hogy a gyújtópalackok többsége csődöt mondott; mindössze Tarnabodon keletkezett két kisebb lakástűz, amelyeket a tűzoltóság közreműködése nélkül maguk a lakók eloltottak. Az ablakokra leadott lövések folytán a lakóterbe behatoló lövedékek (sörétrajok) sérülést eddig senkinek nem okoztak, bár szinte minden esetben tartózkodtak ott emberek.

2008. november 2-án éjfél körül a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Nagycsécs községben gyújtópalackot dobtak a Dózsa György út 7. és 8. számú házakba, majd sörétes puskából lövéseket adtak le az ablakokra. A 7. számú házban nem keletkezett tűz, a 8. számú azonban kiégett, s lakói közül *Nagy Tiborné* és *Nagy József* a sörétes puskából leadott lövések folytán szinte azonnal meghalt. A haláleset új dimenziót adott a támadásoknak.

2008. december 15-én 17 óra körül a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Alsózsoltán, a Dankó Pista utca 20. számú ház udvarán tűzifával foglalatostkodó *Rontó Krisztián* a Sajó túlszárnyáról – nyilvánvalóan célzottan – kilőtt puskagolyótól életveszélyes sérülést szenvedett. Ez már világos nappal történt, és félreérthetetlenül gyilkos szándékról árulkodott.

2009. február 23-án 0.15 és 0.30 között a Pest megyei Tatárszentgyörgyön a padlástérbe, valamint a bejárati ajtó üvegét betörve a lakásba dobott gyújtópalackkal felgyújtották *Csorba Róbert* Fenyves sor 3. szám alatti házát, és

a ház előtt, a bejárati ajtó közvetlen közelében, lesből, sörétes puskából leadott lövésekkel halálra sebeztek a gyermekeit mentő Csorba Róbertet és öt-éves kisfiát. Kislánya, a hatéves *Csorba Bianka* ugyanezekről a lövésektől súlyosan, bár nem életveszélyesen megsebesült.

A következő bűntett 2009. április 22-én, 22 óra után néhány perccel történt. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tiszalökön, a Nefelejcs utca 27. számú ház udvarán szíven lőtték a munkába induló *Kóka Jenőt*, aki azonnal meghalt.

2009. augusztus 3-ra virradóra, éjfél körül, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Kislétán, a Bocskai utca 7. számú házban rátörték az ajtót az alvó özvegy *Balogh Máriára* és a kiskorú *Pótor Tímeára*, és sörétes puskák közvetlen közletről leadott lövéseivel az előbbinek azonnali halálához vezető, az utóbbinak életveszélyes sérüléseket okoztak.

A halálos következménnyel járó nagycsécsi támadás után nyilvánvalóvá vált, hogy a támadássorozat nem valamilyen meghatározott sajátos, egyedi ok alapján kiválasztott személyek, hanem – egyéb személyes tulajdonságaira tekintet nélkül – a roma népességhez tartozók közül véletlenszerűen kiválasztott áldozatok ellen irányul.

Az eddig a különböző megyék rendőr-főkapitányságain folyó nyomozásokat a Nemzeti Nyomozó Iroda vette át, az ügyeket egyesítették, és az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézetében a ki-lőtt töltényhüvelyeken lelt fegyverműködési nyomok alapján a fegyverszakértő megállapította, hogy az ismeretlen tettesek azonos fegyvereket használtak Galgagyörkön, Piricsén, Tarnabodon és Nagycsécen.¹ A bűncselekményeknél használt fegyverek eredetét azonban homály fedte.

A Nemzeti Nyomozó Iroda 2009. augusztus 21-én azonosította az elkövetőket, és a rendőrség elfogta, őrizetbe vette, a bíróság pedig előzetes letartóztatásba helyezte őket. Az aprólékos, széles körű, alapos és hosszas nyomozás keretében tisztázódott, hogy a lefoglalt számos fegyver közül melyiket melyik gyanúsított használta, melyikből hol milyen löszert és milyen célpont ellen lőttek ki. Az azonban csak 2010 januárjában derült ki, hogy a Debrecenben lefoglalt fegyvereket a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Besenyszögön, 2008. március 7-re virradó éjjel 0.15 és 0.35 között négy ismeretlen álarcos *Gazdag Csaba* hivatásos vadász Nefelejcs utca 5. szám alatti lakásáról fegyverrel vagy fegyverutánnal való fenyegetés útján rabolta el.²

¹ A Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. I. kötet, 294. o.

² Uo. 131. o.

2009. augusztus 26-án *Kiss István* részletes beismerő vallomást tett arról, hogy gyermekkorától milyen sérelmek érték őt romák részéről, s hogy ezek miatt ellenszenvet táplált velük szemben, amely végül a szkinhedekhez vezetett, később pedig a *Véres kard* nevű szélsőséges csoport tagja lett. A 2006 őszi Olaszlisztkán történt lincselés, majd a galgagyörki viszály híreinek hatására kialakult az a meggyőződése – s ebben mind a bátyja, *Kiss Árpád*, mind két másik társa, *Pető Zsolt*, és a csoportjukhoz később csatlakozó *Csontos István* is osztozik –, hogy az igazságszolgáltatás mindezt nem kezeli megfelelően. Ezért határozták el eredetileg hárman, hogy megrendszabályozzák a romákat. Nem megölni akarták őket – hangsúlyozta *Kiss István* –, hanem csak félelmet akartak kelteni bennük; olyan félelmet, „*hogyan tudják: milyen az, ha az ember fél egy másik néptől*”, és ezt úgy akarták elérni, hogy löfegyvereket szereznek, és megfélemlítésül rálőnek a romák házára.³

A nyomozás idején *Kiss Árpád* és *Kiss István* elismerte részvételét a galgagyörki, piricsei és tarnabodi lövöldözésben, de tagadták a rablásban és az emberhalállal végződő cselekményekben való részvételüket, *Pető Zsolt* pedig tagadta a bűnösségét, de a tényeket illetően semmilyen nyilatkozatot nem tett sem a nyomozás során, sem a tárgyaláson.

A Pest Megyei Főügyészség 2010. szeptember 10-én nyújtott be az ügyben vádiratot a – még Pest Megyei Bíróság nevű – Budapest Környéki Törvényszékhez.⁴

A vád

A vád *Kiss Árpád*, *Kiss István* és *Pető Zsolt* ellen részben mint társtettesek, részben mint bűnsegédek, *Csontos István* ellen pedig mint bűnsegéd ellen „*I rendbeli, a Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés a), c), f), g), és i) pontja szerint minősülő, előre kitérvelten, aljas indokból, több emberen, részben sok ember életét veszélyeztetve, részben tizennegyedik életévét be nem töltött személy ellen elkövetett emberölés büntette*” volt, továbbá a *Kiss* testvérek és *Pető Zsolt* ellen társtettesi minőségben *egyrendbeli, fegyveresen és csoportosan elkövetett rablás*, és *egyrendbeli löfegyverrel és lőszerral való visszaélés büntette*. *Kiss Árpád* ellen ezen felül *egyrendbeli, a Btk. 171. § (1) bekezdésébe ütköző, de a (3) bekezdés I. fordulata szerint minősülő foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntette* miatt is vádat emeltek.

³ Uo. 145. o.

⁴ NF. 5431/2008/174-I.

A 85 oldalas vádirat 10. oldalán, a vádlottak személyiségének jellemzése után az olvasható, hogy „2007. év végén 2008. év elején nézeteik hangoztatásán, közös megvitatásán túllépve I. r. Kiss Árpád, II. r. Kiss István és III. r. Pető Zsolt arra az elhatározásra jutottak, hogy miután a törvény és az igazságszolgáltatás nem látja el megfelelően a feladatát a romákkal kapcsolatosan, saját kezükbe veszik a rendcsinálást oly módon, hogy fegyveres támadást hajtanak végre roma nemzetiségű személyek lakta házak ellen. Kezdeti elgondolásuk szerint a tervbe vett cselekményük a félelem felkeltését célozta a roma emberek körében.” E megállapodás végrehajtása volt a vád tárgyává tett bűncselekmény-sorozat.⁵

A vádhatóság a II. vádpont kivételével valamennyi olyan cselekmény mögött, amelynek keretében a vádlottak lakóhelyiségek ablakaira adtak le lövéseket, emberölési szándékot vélelmezett. Amikor viszont Kiss Árpád golyós puskából rálőtt a debreceni menekültszállás folyosójának kivilágított ablakára, abban a tudatban, hogy az épületben emberek tartózkodnak, a vád szerint az ott lakók életét, testi épségét szándékosan veszélyeztette ugyan, de a halálos végkimenetelnek – ellentétben a jóval kisebb alapterületű lakószobákkal – olyan elhanyagolható volt a valószínűsége, hogy ezzel nem is kellett reálisan számolnia.⁶

Azt, hogy gyújtópalackok használatával több helyen tüzeket – és ezek révén tetemes anyagi károkat – okoztak, a vádhatóság figyelmen kívül hagyta, mert sehol nem fenyegetett a tűz tovább terjedése, s így nem keletkezett közveszély; a tűz által okozott rongálás nem volt vád tárgya.

⁵ Az ügyben alkalmazott 1978. évi IV. törvény 137. § 7. pontja szerint: „bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekményt elkövetnek, de nem jön létre bűnszervezet” – vagyis (ugyanezen paragrafus 8. pontja szerint): „három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése”. A vádbeszédben indokolja az ügyész azt a (vádemelésnél követett) álláspontot is, hogy miért nem szerepel a vádban a bűnszervezeti elkövetés, de ez arra nem magyarázat, hogy miért nem minősítették a rablást a 321. § (3) bekezdés c) pontjának I. fordulata szerint is. Lásd Vádbeszéd. Kézirat, 103. o.

⁶ A megállapított tények szerint Kiss Árpád a lövés leadásakor a célba vett ablakon át nem látott be az épületbe, és nem tudta, hogy Hasani Kenedi éppen nyitotta a 214. számú szoba ajtaját azzal a szándékkal, hogy kimenjen a folyosóra. Az az ítéleti ténymegállapításból (A Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. I. kötet 39. o.) nem derül ki, merre nyílt az ajtó, tény viszont, hogy a lövedék a kb. negyvenfoknyira nyitott ajtó lapját a padlószinttől 105,5 cm magasságban fúrta át, és tovább repült, tehát átszelte a légteret az ajtónyílás vetületében, vagyis másodpercek töredékén múlt, hogy Hasan Kenedi – testmagasságától függően – nem szenvedett esetleg halálos (feltehetően mellkasi) sérülést, ami e szerint a Btk. 171. § (1) bekezdésébe ütköző, és a (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő foglalkozás körében elkövetett halált okozó veszélyeztetésnek – és nem emberölésnek – minősülne.

A bírósági eljárás és az ítéletek

E vád elbírálása érdekében folytatta tehát a hosszú, fordulatokban is bővelkedő tárgyalást a Budapest Környéki Törvényszék, amely rendkívül széles körű és részletekbe menő bizonyítás nyomán aprólékos, és a Budapesti Ítéletábla szerint is megalapozott, gondosan megindokolt tényállást állapított meg. Ez a tényállás most már, a Be. 388. § értelmében – emberi számítás szerint – lényegesen aligha változik, tehát irányadónak tekinthető.

A két év és öt hónap alatt 186 folytatólagos tárgyalási napot felölelő tárgyalás után, 2013. augusztus 6-án kihirdetett ítéletben a törvényszék kimondta, hogy a vádlottak bűnszervezetet hoztak létre. A besenyszögi rablást, mivel az egyik elrabolt puska *Gazdag Csabáné* tulajdona volt, kétrendbelinek minősítette, a lőfegyverrel és lőszerrel való visszaéléssel alaki bűnhalmazatban haditechnikai termékkel való visszaélés miatt is megállapította a bűnösséget, Kiss Árpádnak a debreceni menekültzálláshoz kapcsolódó cselekményét is emberölési kísérletnek, és az emberölési cselekményeket különös kegyetlenséggel elkövetettnek is minősítette. Mellőzte viszont a Btk. 166. § (2) bekezdés g) pontjának – „*sok ember életét veszélyeztető módon*” – alkalmazását.

A Budapesti Ítéletábla már másodfokon is döntött az ügyben. Az emberölési cselekményeket részben védekezésre képtelen állapotban lévő személy sérelmére elkövetettnek is minősítette, a haditechnikai termékkel való visszaélés halmazati megállapítását pedig mellőzte, és kimondta, hogy a besenyszögi rablásban érintett vádlottak *Gazdag Csabáné*, kiskorú *Gazdag Diána* és kiskorú *Gazdag Renáta* személyi szabadságának megsértésében is bűnösök azért, mert a távozáskor őket is megkötözték.

Szokatlan jogi megoldások

Mint látható, a hatalmas tömegű bizonyítási anyagot feldolgozó elsőfokú ítélet a másodfokú bíróság előtt jól „vizsgázott,” csak jelentéktelennek tekinthető változtatásokat vezetett rajta át az ítéletábla. A laikus közvélemény – ha a médiát a tükrének tekintjük – a jelek szerint ugyancsak elégedett.⁷ A következő fejtegetésekre engem sem az indít, hogy érdemleges kifogásom lenne az ügy végkimenetelét illetően, hanem az, hogy – mint egykori hivatását szere-

⁷ Kivéve, persze, azokat, akik a jogrendszerrel elégedetlenek a halálbüntetés hiánya miatt.

tő nyugdíjasnak – többirányú „jogesztétikai” hiányérzetem van az óta, hogy alkalmam nyílt a vádiratot elolvasni.

- 1) A „*több emberen elkövetett emberölés*” büntette⁸ úgynevezett „*összefoglalt bűncselekmény*” (delictum compositum), amely akkor válik befejezetté, ha mindazok – de legalább két ember – megszűntek élni, akiket az elkövető meg akart ölni. Fogalmi képtelenség e bűncselekmény valóságos homogén anyagi bűnhalmazata, és ezért szükségtelen az „egyrendbeli” kitétel alkalmazása. Másrészt: amíg akár csak egy is él a sértettek közül, a jogász szabotossága megköveteli annak megemlézését, hogy a büntett „*részben kísérlet*”. Ez apróság, ám egy ilyen széles – azt sem túlzás mondani: nemzetközi – érdeklődést kiváltó bűnügyben, amelynek iratai kétségtelenül hosszú ideig kutathatók lesznek a levéltárban, úgy gondolom, ilyesmire is érdemes lett volna ügyelni.

A kasszációs fellebbezési rendszer bevezetése nyomán praktikus okokból teret hódított az a gondolat, hogy a szándékosság, gondatlanság, célzat stb. tényekből adódik ugyan, de a felülbírálat szempontjából „*tényekből levont jogi következtetés*”, és a *fellebbezési eljárásban*⁹ nem tény-, hanem *jogkérdésként* kezelendő. Így fokozatosan háttérbe szorult az a *követelmény*, hogy a szándékosságot, célzatot stb. megalapozó tényeknek szerepelniük kell a vádban.¹⁰

Újabbban azonban hangsúlyozottan jelentkezik ez az igény a vádhoz kötöttség lobogója alatt.¹¹

Ebből a szempontból különösen érdekes a II. vádpont.

A vád tárgya az a tény, hogy Kiss Árpád 2008. június 2-án 0.05-kor kb. 260 m távolságról mintegy 30 mp időközzel két lövést adott le a debreceni menekültszállás épületének északkeleti homlokzatán lévő kivilágított folyosóablakra, holott tudta, hogy az épületben emberek laknak, akik a folyosón járhatnak, tehát a lövedék eltalálhat valakit és így sérülést, vagy akár halált is okozhat. A vádlott volt katona, tudta, hogy a fegyverkezelési szabályok szerint békeidőben általában tilos olyan irányba lőni, amelyben a lövedék röppályáját nem látja be, és különösen, ahol emberek mozoghatnak. E foglalkozási szabálynak minősülő tilalmat tehát szándékosan szegte meg.

⁸ 1978. évi V. törvény (Btk.) 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés f) pont.

⁹ De csak ott! Anyagi büntetőjogi – azaz bűncselekménnytani – szemszögből tehát nem!

¹⁰ Amikor 1961-ben ügyészégi fogalmazó lettem, instruktoraim kifejezetten feleslegesnek és kerülendőnek mondtak minden ilyen vádirati szöveget. 1978 után, főügyészhelyettesként viszont megkövettem a kiadmányozási körömbé tartozó vádiratokban a szándékosság vagy gondatlanság megfelelő alakzatára vonatkozó szövegszerű tényállítást.

¹¹ Lásd Elek Balázs: A „tudati tények” a büntetőitéletben. Magyar Jog, 2014/1., 24. o.

A lövés így önmagában veszélyt jelentett, de ez a veszély *nem volt közvetlen*¹², mert nincsen olyan adat, amely arra mutatna, hogy a löirányban tényleges mozgás lett volna e késői órában. A vádlott által kilőtt második lövedék viszont átszelte a légteret az ajtónyílás vetületében, vagyis másodpercek töredékén múlt, hogy *Hasan Kenedi* – aki az első lövés zaja által keltett kíváncsiság hatására kilépőfélben volt a folyosóra – nem szenvedett esetleg halálos (feltehetően mellkasi) sérülést. Ez már közvetlen veszély volt, ám annak kialakulásában lényeges *Hasan Kenedi* mozgása, amelyről mint *tényről* a vádlottnak a lövés pillanatában nem volt tudomása, noha a tőle elvárható körültekintés esetén hasonlóra számíthatott volna. Itt tehát szerepet kap(hatott volna) a Btk. 27. § (1) és (3) bekezdése: a veszély közvetlenségére a szándékosság nem terjedt ki.

- 2) Arra nem volt nehéz rájönni, hogy a III–XI. vádpontban leírt cselekményeket a vádhatóság kivétel nélkül több emberen elkövetett emberölésként kezeli – függetlenül attól, hogy történt-e haláleset, vagy sem –, és a törvényi egység keretében rója fel. A tényleíró részekben – a gyakorlatnak megfelelően – a „tudati tények”-ről nem esik szó. *Kiss István* és *Pető Zsolt* mindig tagadta, hogy *Galgagyörkön*, *Piricsén*, *Tarnabodon* ölni szándékoztak volna; a vaktában való, összevissza lövöldözéssel, gyújtópalackokkal csak félelmet akartak kelteni. Állították, hogy személy szerint senkit nem vettek célba. *Kiss István* mindig hangoztatta azt is, hogy *Piricsén* lőtt ugyan annak az ajtónak az irányába, amelyen *Gyetyinás Magdolna* kijönni készült, de nem őrá célzott, és lábmagasságba irányozta a csőtorkolatot.

Az ügyész a vádbeszédben azzal érvelt, hogy mind a golyós puska lövedéke, mind a sörét okozhatott *volna halált*, s hogy ez nem következett be, az nem a vádlottakon múltott; a vádlottak nem látták, hogy a lakók ténylegesen hol tartózkodnak a sötét helyiségekben. „*Nem akarták ugyan megölni a sértetteket, ám nem törődtek azzal, hogy a lövések következtében a bent lakók közül valaki esetleg az életét veszti. Mivel kizárólag az lebegett a szemük előtt, hogy a megtorló akcióval félelmet váltsanak ki a roma lakosság körében, közömbösek voltak a halálos eredmény bekövetkezését illetően*” – mondta, hozzátéve, hogy ezek a cselekmények emberölés úgynevezett „teljes”, „befejezett kísérletei”, az emberölési szándékot tükrözi az is, hogy ismételten is lőttek egy-egy helyre, és nagyszámú lövést adtak le. *Tarnabodon* összevissza, „vakon” lövöldöztek a házakba, illetve az utca vo-

¹² Vö. *Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály: A magyar büntetőjog Különös Része. Egyetemi tankönyv. Második, átdolgozott kiadás. Korona Kiadó, Budapest, 2005, 124. o.*

nalában, nem törődtek azzal, hogy a házakban, vagy a házak előtt tartózkodó személyek életüket veszítik.

A törvényszék még ennél is szigorúbb álláspontra helyezkedett, és még a II. vádpontban leírt cselekményt is emberölésnek minősítette.

Érvelésében hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvének arra a tantételére, hogy a lőfegyver használata *általában* emberölési szándékra enged következtetni, továbbá hogy e mellett vizsgálni kell az elkövető személyiségét és motívumait. Utalt arra, hogy a vádlottak kifejezetten azért szereztek lőfegyvereket, hogy azokkal romák elleni bűncselekményeket kövessenek el, s így félelmet keltsenek mind a sértettekben, mind általában a roma népeiségben. További érv, hogy Kiss Árpád a vád tárgyául szolgáló esetben olyan ablakra célzott, amely mögött reálisan számolnia kellett azzal, hogy bármikor megjelenhetnek emberek, és azt is tudta, hogy fegyvere „*nem konkrétan emberre leadott lövés esetén is okozhat halált. [...] Az eredmény elmaradását a véletlenre bízni nem egyéb, mint az eredmény bekövetkezésébe való belenyugvás*” – ami ebben az esetben azonos az emberölésre irányuló eshetőleges szándékkal.¹³

- 3) Annak sem az ügyész, sem a törvényszék nem tulajdonított jelentőséget, hogy Kiss István Piricsén lefelé irányozta a csőtorkolatot.¹⁴

Tény viszont, hogy Galgagyörkön három, Nyíradony-Tamásipusztán egy, Tarnabodon öt ház ablakán lőttek be, 41 lövés irányult a házakra, főként az ablakokra, illetve az ablakokon át a lakóhelyiségekre, és ezekből egyetlen személysérülés sem keletkezett.¹⁵ Ebben valószínűleg nem csekély szerepe van annak, hogy a cselekményeket éjfél körül követték el, a házbéliek már aludtak. A sötét ablakok mögötti lakóhelyiségek bútorzatának elrendezéséről – például a fekhelyek hollétéről – a vádlottaknak fogalmuk sem volt. A bent lévők többnyire az ablakpárkány síkjánál alacsonyabban lévő fekhelyen aludtak, a lakótérbe bejutó lövedékek röppályája általában az alvók testénél magasabban szelte át a lakóhelyiséget, és a fekhelyek maguk is nem egyszer a fal holtterében álltak. Az is előfordult, hogy a lakók nem is voltak a megtámadott helyiségben.

Aki egy lakóhelyiség ablakára abban a tudatban ad le tűzfegyverből célzott lövést, hogy a célba vett ablak mögött emberek vannak, annak óhatatlanul tudnia kell – mert ez *közismeret* –, hogy a lövedék az útjába kerülő objektumot (legyen az akár tárgy, akár élőlény) károsítja. Nyilvánvaló tehát, hogy az ablakon áthatoló lövéssel meg lehet valakit sebesíteni, vagy akár

¹³ A Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. II. kötet, 853. o.

¹⁴ Vádbeszéd. Kézirat. 95–96. o.

ölni is. Ennek *fizikai* előfeltétele az, hogy a lövés *embert* találjon el, és fiziológiai előfeltétele, hogy olyan sérülést okozzon, amely halálos lehet.

A gurulat, vagy – sörét esetén – a normál szóródás¹⁶ és a gurulat lehetőségét, és azt is figyelembe véve, hogy a gurulatot esetleg okozó berendezési tárgyak elhelyezkedése az adott lakóhelyiségben ismeretlen, a lövedékek röppályája kiszámíthatatlan. *Minden* ilyen lövésnek közvetlen és *közismertként előre látható* következménye az, hogy kiszámíthatatlan röppályán mozgó lövedéket repít a hatókörét alkotó térben (a lakóhelyiségben) tartózkodó emberek közé, kiteve így őket annak, hogy közülük egyet vagy többet eltalál, és (akár halálos) sérülést okoz. Ezek az ismeretek – amelyek a testi épség veszélyeztetésétől az élet kioltásáig minden lehetséges következményt átfognak – alkotják a lövést vezérlő pszichikai viszony intellektuális tartalmát. *Ez a viszony büntetőjogi értelemben: az élet és testi épség veszélyeztetésére irányuló szándékosság.* A helyiségben tartózkodó személyek tényleges elhelyezkedésének ismerete híján az, aki a lövést leadni szándékozik, nem tudhatja, hogy a lövedék a fegyvercső térbeli helyzete által meghatározott aktuális lőirány folytán hová csapódik majd be, hogyan változtat esetleg röppályát, és kinek milyen sérülést okoz, ezért a lövést vezérlő szándékosságba – a Btk. 27. § (1) bekezdése értelmében – az esetleg okozott emberhalál sem egyenesen, sem eshetőlegesen nem számítható be.

- 4) Talányos elgondolást tükröz a törvényszék ítéletében olvasható ama mondat, hogy „...*a több emberen elkövetett emberölés bűncselekményét a jogalkotó súlyosabban rendeli büntetni és lényegében törvényi egységet hoz létre az által, hogy függetlenül az egymástól elkülönülő időpontokban elkövetett ölési cselekményektől, azok egy rendbeli cselekményként ítélandók meg*”¹⁷.

Mint ismeretes, a büntetőjog tudományában „összefoglalt bűncselekmény”-nek az olyan bűncselekményeket nevezik, amelyeknek törvényi tényállása több, külön-külön önmagában is bűncselekménynek minősülő *cselek-*

15 Csak Gyetyinás Magdolna szenvedett – Kiss Istvánnak a fegyverszakértői vélemény szerint „derék-” (azaz kb. 120 cm) magasságból adott lövésétől a bal combján és lábán térd alatt, meg a bal könyökén sörétszemek által okozott és összességében nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket. A sörétraj a ház utca felől nézve jobb oldali falán hagyott a talajszinttől mért 50–130 közötti magasságban – tehát a csőtorkolatnál alacsonyabban – hosszú becsapódási nyomot – lásd a Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. II. kötet, 568. o.

16 A sörétrajt alkotó sörétszemek – miután elhagyták a csőtorkolatot és kiszabadultak a lehulló sörétkosárból, divergáló röppályát követnek, és egyre nagyobb területet fednek le.

17 A Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. II. kötet 850. o. (kiemelés tölem – B. E.)

*ményt*¹⁸ egyesít egyetlen *bűncselekménnyé*. A több emberen elkövetett emberölés büntetése e minősített esetét mint összefoglalt bűncselekményt legalább két olyan cselekmény létesíti, amelyek mindegyike megfelel az emberölés alapesetét megfogalmazó Btk. 166. § (1) bekezdés követelményeinek. Az összefoglalás folytán ezek egyetlen *bűncselekménnyé* válnak, vagyis nem alkotnak valóságos anyagi bűnhalmazatot. Az egyes *cselekmények* azonban nem olvadnak össze, tehát nem válnak egyetlen *cselekménnyé*; a „cselekmény” tények foglalata, így ez lehetetlen is lenne. Megőrzik azokat a jellegzetességeiket is, amelyek például a törvény szerint súlyosabban minősítő körülmények, s ezeket meg kell állapítania az ítélembíróknak is.¹⁹ Lehetséges, persze, hogy csak a szóhasználat pongyola az ítéletben, de az indokolásban később olvasható fejtegetések – például hogy a törvényi egység folytán „a cselekmény minősítő körülményeit, amennyiben az nem egy objektív körülménytől függ, nem lehet az egyes elkövetési helyszínekre külön-külön szétbontani”²⁰ – inkább arra mutatnak, hogy a törvényszék nem igazodott az egyetemi tananyagban szereplő bűncselekménytani felfogáshoz, hanem valamilyen sajátos gondolatrendszer követett.

- 5) Ezt erősíti az a gondolatmenet is, amelyet a „különös kegyetlenség”-gel mint súlyosabban minősítő körülménnyel kapcsolatban fejtett ki.²¹

Helyesen elemzi ugyan a tűzhalálra vonatkozó ismereteket, de nem tulajdonít annak jelentőséget, hogy mindez arra az esetre vonatkozik, ha a jelzett kénokat a halál beállta *előtt* kell – az elkövető szándéka szerint – az áldozatnak elszenvednie. Erre azonban a jelen ügyben nincsen egyetlen ténymegállapítás sem. Az agyonlőtt áldozatok mindegyike – a megállapított tények szerint – a halálos lövések következtében percekben belül, többnyire szinte azonnal elhunyt. Arra utaló adat sincsen, hogy valakit ténylegesen tűzhalál fenyegetett volna, mert nem menekülhetett volna az égő épületből,

¹⁸ Vagyis bűncselekmények egyébként valóságos anyagi halmazát.

¹⁹ Az összefoglalt bűncselekmény szabatos megnevezése „több emberen elkövetett emberölés büntette”.

Ha más, súlyosabban minősítő körülményeket is megállapít a bíróság, akkor azokat, amelyek valamennyi részselekményre vonatkoznak, az idézett megnevezésben az „emberen” és az „elkövetett” szavak között (például „több emberen, előre kitervelten...”), azokat pedig, amelyek csak egyes részselekményekre érvényesek, ez után (például „részben különös kegyetlenséggel, részben aljas célból”, stb.) kell felsorolni. Természetesen meg kell jelölni a megfelelő részselekményeket. Vö. Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály: i. m. 91. o. Ha nem valamennyi passzív alany hal meg, tehát a bűncselekmény részben kísérleti stádiumban marad, a megnevezésben ezt is érzékelteni kell.

²⁰ A Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. II. kötet, 854. o. és visszaautal erre a különös kegyetlenséggel összefüggésben erre a 858. oldalon is.

²¹ A Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. II. kötet, 857. és köv. o.

sőt Nagycsécson a szellemi állapota miatt menekülésre képtelen Nagy Máriát is akadálytalanul kimentették, mielőtt égési sérülést szenvedett volna. Tatárszentgyörgyön sem azért okozták a tüzet, hogy a lakók tűzhalált szenvedjenek, hanem azért, hogy a tűz elől menekülő személyeket lövéssel öljék meg. A „különös kegyetlenség” mint súlyosabban minősítő körülmény alkalmazhatósága tehát több mint vitatható.

A terrorcselekményről

A közbiztonsági hatóság a cselekmények szerveztségének nem tulajdonított jogi minősítésben érzékeltethető jelentőséget.

A törvényszék az ítélet indokolásának elején részletes tényállást állapított meg arról, hogy a vádlottak bünszervezetet alkottak. E szerint: Tapasztalva, hogy Kiss Istvánt szélsőséges gondolkodása szélsőséges szervezetek uszályába sodorta, őt Kiss Árpád ki akarta ebből vonni. Ezért közös nevezőként használta a cigányellenességet, és vele meg Pető Zsolttal egyetértésre jutott abban, hogy a romák által elkövetett bűncselekmények sajátos kriminológiai kategóriát alkotnak (az úgynevezett „cigánybűnözés”-t), amely etnikai alapú orvoslást igényelne, s ebben – mármint a „*cigányok megrendszabályozásában*” – nekik „aktívan” kellene részt venniük. Így körvonalazódott az az elgondolás, hogy lőfegyvereket szereznek, s azokkal romák által lakott településrészeket támadnak meg.²² Az elgondolást tervvé formálták, ennek jegyében és végrehajtásaként rabolták el Gazdag Csaba puskáit, majd követték el a vád tárgyává tett bűncselekményeiket, amelyek célja az volt, hogy megfélemlítsék közvetlenül a megtámadottakat, és mindazokat a romákat is, akik a támadásokról értesülnek. Együttműködési rendszerüket bünszervezetnek minősítette.

A vádlottak tervében szerepelt a lőfegyver jogellenes megszerzése rablás útján, és támadó célú felhasználása – azaz az életnek és testi épségnek a lőfegyver használatára és kezelésére vonatkozó (foglalkozási) szabályok megszegésével való szándékos veszélyeztetése, úgyszintén a gyújtópalackok alkalmazása – rongálásra, esetleg közveszélyokozásra – a romák megfélemlítése céljából. Az akkor hatályos Btk. 261. § (9) bekezdésének a) pontjában ezek mindegyike szerepel. Ha tehát „*a lakosság megfélemlítése céljából*” követik el, a Btk. 261. § (1)–(2) bekezdése alá vonható, vagyis terrorcselek-

²² A Budapesti Körményi Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. I. kötet, 29. o.

mény, és így a törvényszék által megállapított bünszervezet a Btk. 261. § (9) bekezdés b) pontja értelmében terrorista csoport.

Kiss István korábban idézett 2009. augusztus 26-i beismerő vallomását mind az ügyészség, mind a törvényszék hitelt érdemlőnek minősítette, tény-megállapítást alapozott rá. Ám sem a vád, sem az ítélet nem állapított meg terrorcselekményt, aminek csak az lehet a magyarázata, hogy a „romák megfélemlítése” mint célzat tartalma, véleményük szerint nem felel meg „a lakosság megfélemlítésé”-nek.²³

Nézetem szerint ez tévedés; az egész bűncselekmény-komplexum helyes büntetőjogi minősítése: a Btk. 261. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző terrorcselekménnyel elkövetett bűntett, amelyet a vádlottak a bünszervezet sajátos válfajának, terrorista csoportnak a tagjaiként követtek el.

A „lakosság” egy tetszőlegesen meghatározott területet benépesítő emberek – az ott lakók – összessége. A csoportképző ismérv, a terület, lehet akár az egész Föld, akár egy földrész, egy ország, egy település, vagy egy település körülírt része.

A területi alapon meghatározott lakosság azonban más csoportképző ismérvek segítségével további csoportokra bontható. Így beszélhetünk egy tetszőlegesen meghatározott terület férfi lakosságáról, egy-egy megye falusi vagy városi lakosságáról, magyar és nemzetiségi lakosságáról, valamely terület nyugdíjas vagy iskoláskorú lakosságáról – és ezek közül egyik szóhasználat sem kifogásolható. A főnév – és az általa jelentett fogalom – tehát rugalmas, és sokféle dimenzióban használható.

A „megfélemlítés” jelentése viszonylag világos: valakiben vagy valakikben félelem keltése.

Könnyen belátható, hogy egy nagyobb terület – például egy megye vagy egy város lakossága – természetszerűen soha nem teljesen homogén, mert más csoportképző ismérvek segítségével különböző lakossági csoportokra bontható. A különféle lakossági csoportok a lakosság részei; nem különülnek el az egésztől, hanem azon belül léteznek. Az is könnyen belátható, hogy egy ország teljes lakónépességét csak rendkívüli módszerekkel lehet úgy megfélemlíteni, hogy minden egyes tagja féljen.

Hogyan értelmezhető egy olyan félelemkeltő fenyegetés, amely egy markánsan körvonalazható szűkebb lakossági csoportot vesz célba? Jól érzékelhető ez a szóban lévő eseménysorozaton.

²³ A törvényszék ezt – mivel nem tért el e kérdésben a vádtól – természetesen nem magyarázta meg.

A debreceni támadás szinte visszhang nélkül maradt – talán éppen azért is, mert a célja sem volt nyilvánvaló. Galgagyörkön kizárólag helyi roma lakosok házára lövöldöztek. Az félreérthetetlen, hogy a támadás romák ellen irányul, de – az előzményekre tekintettel – nem volt biztos, hogy pusztán azért, mert romák; lehetett is némi alapja annak a feltételezésnek, hogy valamilyen személyükben rejlő és nem köztudomású okból voltak ők a megtámadottak. Ez még – az akkoriban sokat tárgyalt uzsoraesetekkel a háttérben – Piricse után is tartható maradt, Tarnabod pedig (mivel kizárólag nem romákat érintett) még tápot is adott neki, de Nagycsécs²⁴ után már szinte teljesen tisztázódott a kép, eltűnt minden kétely.

Világossá vált – különösen a roma népesség, „*a magyarországi roma lakosság*” számára –, hogy a támadások nem személyhez kapcsolódó egyedi indokokból fakadnak, hanem a népcsoport egésze ellen irányulnak, s ezért minden olyan roma család, amelyik a támadók taktikai szempontjai szerint alkalmasnak tűnő helyen lévő házban lakik, hasonló támadás potenciális célpontja.

Ebben az időben – emlékezzünk vissza – mindennap várhatónak tartották az újabb támadást. Senki nem tudta, hol és mikor csap le legközelebb az ismeretlen fegyveres csapat. Az ország egész területén fenyegetve érezték magukat a roma családok.

A már érintett megyék: Hajdú-Bihar (Debrecen), Pest (Galgagyörk), Szabolcs-Szatmár-Bereg (Piricse), Heves (Tarnabod) és Borsod-Abaúj-Zemplén (Nagycsécs) az ország területének több mint negyed részét jelentik,²⁵ a négyhatszázezer főnyire becsült roma népesség pedig az ország teljes lakosságának mintegy négy-hat százaléka. Ebből 245 100 személy – köztük a legszegényebb, legelesettebb, és legkilátástalanabb helyzetben lévők – a felsorolt megyékben koncentrálódnak.

A bűncselekmények sorozatba illeszkedése ekkorra már mindenki számára nyilvánvalóvá vált, és a sorozat alakulása éppen ezért volt különösen félelmetes: Galgagyörkön és Tarnabodon talán látványosabb és zajosabb volt a támadás,

24 A Nyíradony-Tamásipusztán történt lakásba lövés esete nem keltett nagyobb visszhangot a nyilvánosságban, de természetesen azok, akik érdeklődést tanúsítottak az ügy iránt, azt is számon tartották.

25 Az ügyben érintett megyék összterülete 29 427 négyzetkilométer, összlakosságuk 2 836 613 fő, és itt lakik az ország roma népességének közel fele, a 2003-as adatok szerint 245 100 ember. Lásd Cserti Csapó, Tibor: Területi – szociológiai jellemzés a magyarországi cigány népesség körében. In: Forray R., Katalin – Beck, Zoltán (eds.): *Society and Lifestyles – Hungarian Roma and Gypsy Communities*. University of Pécs, Faculty of Humanities, Institute of Education, Department of Romology and Sociology of Education, Pécs, 2008, p. 75. ff. [Gypsy Studies 23.]

több lövés esett – de itt kiégett egy ház, és ketten meghaltak. Leplezetlenné vált, hogy a támadók pusztítani és gyilkolni akarnak már, nem csak riogatni.

A Kiss testvérpár és Pető Zsolt elérte stratégiai célját: ma is köztudomású, hogy a romák országszerte rettegtek. A lakóövezeteik környékén megjelenő minden fekete autó utasaiban az ismeretlen gyilkosok felderítőit gyanították, őrszolgálatokat, önvédelmi csoportokat szerveztek az eddigi támadásoktól távol eső helyeken is. Ez a légkör természetesen a valóságos élmények kissé kiszínezett változataiból és vélt összefüggésekből táplálkozó „összeesküvés-elméleteket” is szült. Ezek szájról szájra terjedtek, fokozták a feszültséget, paradox következményhez is vezettek, és – növelték a *roma lakosság* rettegését.²⁶ Ezért a kérdést úgy is megfogalmazhatjuk, hogy az ország roma lakosainak összessége „*lakosság*”-e, és megfélemlítése a terrorcselekmény szemszögéből kielégíti-e a minősítéshez szükséges követelményt.

Nézetem szerint igen.

A roma népesség számára – mint a kérdés egyik legelismerőbb kutatója megállapítja – „*a legfontosabb megkülönböztetés maguk és a »gádzsók« (nem romák – B. E.) között húzódik*”²⁷. A területi alapon meghatározható „*lakosság*” egészéhez képest tehát nem tekintik magukat kívülállónak, hanem szervesen azon belül alkotnak sajátos, viszonylag markánsan körülírható, jellegzetes csoportot.

Igaz, a „bűnszervezet” támadásai (idővel jól felismerhetően) közvetlenül az érintett települések lakosságának roma csoportjai ellen irányultak, és – tervek szerint – közvetve is elsősorban az ország roma népességének a megfélemlítését szolgálták. Mégis érintették az adott település teljes lakosságát. A célpontok kiválasztásánál alapul vett konkrét ismérvek ugyanis nem voltak

²⁶ Lásd például a tiszalöki emberöléshez kapcsolódó legendákat: a Budapest Környéki Törvényszék 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete. II. kötet, 805. és köv. o. Az időszak légkörét jól érzékelteti Tábori Zoltán irodalmi riportgyűjteményes kötete. Tábori Zoltán: *Cigány rulett*. Európa Kiadó, Budapest, 2014. Paradox következmény volt, hogy azokat a romákat, akik a Magyar Gárdához tartozónak vélt és a romák lakta településrészen haladó gépkocsit feltartóztatták, majd az utasait tettlegessé fajuló vitában bántalmazták, a magyar igazságszolgáltatásban elsőként (és talán máig egyedülként) ítélték súlyos szabadságvesztésre a Btk. azon 174/A §-a alapján, amely 1996. június 15-én lépett a Btk. nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport tagja elleni bűncselekményt megfogalmazó 156. §-ának a helyébe. Ez a büntett a genocídiumegyezmény II. cikkelyét némiképpen átírva úgy iktatta a magyar büntetőjogba, hogy az egyezmény szerint kötelezőnél jóval szélesebb körű büntetőjogi védelmet ígért a védett csoportok tagjainak, de a romák ellen támadó szkinhedekre történő alkalmazását szorgalmazó ügyészi indítványok elől a bíróságok – élükön a Legfelsőbb Bírósággal – akár hamis érvelés árán is, de mindig kitértek, soha nem alkalmazták. Lásd erről Bócz Endre: *A skinhead-ügyek és a Btk. 156. §-a*. Magyar Jog, 1994/6.; Bócz Endre: *A Közgazdasági Egyetemtől Tatárszentgyörgyig*. Magyar Jog, 2009/11.

²⁷ Sir Angus Fraser: *A cigányok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 15. o.

feltétlenül megbízhatók, amire bizonyíték a tarnabodi eset: a lakóépületek külleme alapján megtámadott házakat a vádlottak romák lakhelyeül szolgáló épületeknek vélték, holott nem voltak azok. Másrészt – mint a rasszista gyűlölet megnyilvánulásai, és egyben a gyűlöletkeltés eszközei – alkalmasak a társadalmi feszültségek kiélezésére, a harmónia és a rend megzavarására, továbbá a társadalom különböző csoportjainak egymás ellen hangolására.²⁸ A gyűlölet effajta kifejezésének, persze, elkerülhetetlenül van egy olyan hatása is, hogy *hasonló reakciót* vált ki, vagyis a gyűlölet viszonzására ösztönözhet. A félelem szülte roma önvédelmi csoportok híre bizonyos szorongást, sőt félelmet keltett a nem roma népesség nem egy tagjában is – bár ezzel a vádlottak aligha számoltak, s ez az ő szempontjukból nem volt kívánatos következmény. Ám – nézetem szerint – ez a célul tűzött félelemkeltésnek objektíve szükségszerű velejárója. Így szemlélve a dolgot, joggal mondható, hogy bár csak a lakosság egyik csoportjában kívántak félelmet kelteni, az erre választott módszer arra volt alkalmas, hogy a lakosság egészében félelmeket keltsen.

A közvádló a vádbeszédben magyarázatot adott arra, hogy miért nem terrorcselekmény volt a vád.

„Bár a törvény szövege látszólag megengedi a romák elleni sorozatgyilkosság terrorcselekménynek való minősítését, álláspontom szerint a terrorcselekmény speciális jogi tárgyára tekintettel a jelen eljárás tárgyát képező bűncselekményeket nem lehet terrorcselekményként minősíteni. A terrorcselekmény jogi tárgya a magyar állam és más államok, állami szervek, nemzetközi szervezetek kényszermentes cselekvőségéhez fűződő társadalmi érdek, valamint a lakosság háborítatlan életfeltételei, továbbá a személyek szabadsága és az anyagi javak sértetlenségének biztosítása. A terrorcselekményt a célzata határolja el a (9) bekezdésben felsorolt bűncselekményektől.

A Btk. 261. § (1) bekezdés b) pontjában megfogalmazott célzat – ami a törvény szövege szerint a lakosság megfélemlítése – nem öncél, hanem összekapcsolódik az (1) bekezdés a) pontjában írt célzattal: az állami szerv kényszerítésével[.]”²⁹– mondta, de ez az érvelés nem állja meg a helyét.

A Btk. 261. (1) bekezdése szerint terrorcselekményt követ el, *„Aki abból a célból, hogy a) állami szervet, más államot, nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, b) a lakosságot megfélemlítse, c) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét meg-*

²⁸ Vö. az Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozatának III. pontjával, valamint a IV. pont 1. alpont első és harmadik bekezdésével. A vádlottaknak is céljuk volt a nem roma lakosság „figyelmének felkeltése”, és talán az is, hogy mintát szolgáltatassanak mások számára.

²⁹ Vádbeszéd. Kézirat, 102. o.

változtassa vagy megzavarja, illetőleg nemzetközi szervezet működését megzavarja, a (9) bekezdésben meghatározott [...] bűncselekményt követ el[.]”.

A három különböző célzat tartalmát meghatározó a), b) és c) pontnak sem a szóhasználata, sem a szöveg tipográfiai elrendezése nem utal konjunktív kapcsolatra, és az egyes pontok közötti írásjelek (vesszők), amelyek helyére jól illeszkedne nyelvileg egy-egy „vagy” kötőszó, arra mutatnak, hogy ezek egyenrangú alternatívák.³⁰

Átnéztem néhány olyan egyetemi tankönyvet is, amely a terrorcselekménynek a vádemelés idején hatályos – és a jelenlegivel azonos – meghatározásával foglalkozik³¹, de csak annyiban lettem okosabb, hogy a vádbeszéd idézett gondolata ezekből sem származhat.

E bűncselekmény jogi tárgyának a tankönyvek általában a *közrendet* mondják, amelynek értelemszerű összetevője a magyar és más állam és szervei stb. kényszermentes cselekvése, valamint a lakosság háborítatlan élete. Arra célzás sincsen sehoh, hogy a lakosság megfélemlítését mint célzatot az államzsarolási – 261. § (1) bekezdés a) pontban megfogalmazott – célzattal kontextusban kellene értelmezni. A vádbeszéd idézett részének második mondata csaknem megegyezik ugyan egy – a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen használt tankönyv *hatályosított kiadásában* olvasható – mondattal, de a 261. § (1) bekezdés a) és b) pontja közötti állítólag kötelező kontextusról ott sincsen szó. Két oldallal később, a fejtegetések 7. pontjában a szerző „lehetséges célzatok” bevezetéssel egymástól függetlenként és egyenrangúként sorolja fel az államzsarolási, a megfélemlítési, és a más államokhoz kapcsolódó célzatokat, valamint a követelés kikényszerítését, mint negyediket.³² Így az ügyészi álláspont ezzel sem magyarázható.

Azt kell tehát hinnem, hogy e gondolat a vádat képviselő ügyész – jobb esetben a Pest Megyei Főügyészség – elképzelése a terrorista célzatról; a tan-

30 Igaz, a jogalkotó nem írt oda „vagy”-ot, mint ahogy más, hasonlóan szerkesztett felsorolásoknál sem, ahol az alternativitás hasonlóképpen magától értődő, például Btk. 211. §; 218. § (1), (2), (3) bekezdés; 221. § (1) bekezdés; 223. § (1) bekezdés; és a felsorolás hosszan folytatható lenne.

31 A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán ezt használják: Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.): Magyar büntetőjog különös rész. Complex Kiadó, Budapest, 2006. A terrorcselekményt a II. kötetben lévő XVI. fejezet (szerzője Lévay Miklós) a 138–141. oldalon tárgyalja. A Szegedi Tudományegyetemen használt tankönyvnek (Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály: i. m.) a terrorcselekménnyel foglalkozó részét (460–470. o.) Vida Mihály írta. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán rendszeresített tansegédlet (Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös Rész. Hatályosított kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2014) terrorcselekményre vonatkozó fejtegetéseinek (471–474. o.) szerzője Belovics Ervin.

32 Lásd Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: i. m. 473. o.

könyvi forrásokra tekintettel azonban nem állítható, hogy egybevágna a Legfőbb Ügyészség véleményével.

A Budapest Környéki Törvényszék is osztotta, sőt sem a Budapesti Fellebbviteli Főügyészség, sem a Budapesti Ítéltábla nem vonta kétségbe ezt a jogértelmezést. E sorok írásakor még nyitott kérdés, hogyan vélekedik a Legfőbb Ügyészség és a Kúria. Az eldöntés azonban csak a szakmai igényesség szemszögéből lenne fontos, mert gyakorlati – a büntetés kiszabását érintő – jelentősége nincsen.

Néhány zárógondolat

A szerteágazó és súlyos bűncselekmény-sorozat végül lelepleződött, és a bűnösöket a bíróság példásan megbüntette – mondhatnánk elégedetten. Ehhez hasonló, békeidőben elkövetett bűncselekmény-sorozatot a magyar kriminálisztika története nem ismer.

Mégsem hiszem, hogy sokan vélnék: ez az ügy a magyar bűnüldözés és büntető igazságszolgáltatás történetének fényes lapjaira kerül majd. Nézetem szerint is akkor kerülhetne oda, ha az érintett szervezetek utólag, kíméletlen önkritikával elemeznék a lezajlott eljárást, feltárnák az elkövetett hibákat, és levonnák az adódó tanulságokat, hogy ilyesmi többé ne fordulhasson elő.

Én a nyomozásra vonatkozó, leginkább kiáltó kérdéseknek is csak egy részét hozom szóba. Ezek közé tartozik az, hogy vajon milyen körözési munka kapcsolódott a besenyszögi rabláshoz. Szerepelt-e például a tárgykörözés anyagában az elrabolt hét lőfegyver lehetséges azonosító tárgyaként olyan töltények hüvelye, amelyet kétségtelenül belőlük lőttek ki – és így hordozták a fegyverműködési nyomokat. Ha igen, hogyan lehetséges, hogy a Bűnügyi Szakértői Kutatóintézet ballisztikai szakértői azonosították a Galgagyörkön, Piricsén, Tarnabodon és Nagycsécen *is* használt fegyvereket egymás között, de nem azonosították őket a Besenyszögről elrabolt fegyverekkel? És ami még fontosabb: ha nem volt, *miért nem volt* ilyen azonosító tárgy? Gazdag Csabáéknál nem maradt kilőtt hüvely sem, vagy ezt nem is tisztázták? Mi az oka annak, hogy – bár 2009. augusztus 21-én megtalálták mind a hét lőfegyvert, amelyek közül többről a vádlottak az egyedi azonosítókat nem is távolították el – 2010 januárjáig nem került szóba az ügyben a besenyszögi fegyverreladás?

Nehezen érthető az is, miként fordulhatott elő a Nemzeti Nyomozó Iroda – azaz az ország legmagasabb szintű nyomozó hatósága – eljárásában annyi

és olyan durva kriminalisztikai (vagyis szakmai) hiba és eljárási szabálysértés, mint az elsőfokú ítéletben olvasható. Magyarázat, persze, mindenre van – összességében azonban a dolog mégis aligha menthető, és szerencsére a nyomozási hibák jelentős része orvosolhatónak bizonyult. Ám a kontinentális büntetőeljárás jogi rendszerben a házkutatásról, lefoglalásról stb. éppen azért kell – és szabad – okirati bizonyítási eszközt használni a tárgyaláson, hogy ne tanúvallomások útján kelljen – mint ebben az ügyben történt – tisztázni, hogy mi, hol, és milyen körülmények került a hatóság kezére.

Tanulságok, természetesen, nemcsak a nyomozó hatóságok számára adódnának, hanem a közvádlói hatóság és a bíróságok számára is. Noha a móri ügy nyomán meglehetősen lehangoló kép alakult ki arról, milyen szenvedély fűti az igazságszolgáltatás aktorait, hogy a hibákból tanuljanak, gondolom, kialakítható egy olyan módszer, amellyel elejét lehet annak venni, hogy például több hónapi tárgyalást kelljen megismételni azért, mert később derül ki egy olyan ok, amely miatt ki kell zárni a védőt.

Személyes tapasztalataim szerint az ember a saját, sikeresnek bizonyult ténykedése során elkövetett hibákból tanulhat a legtöbbet. Erősen remélem, hogy az ebben a (végeredményben sikeres) ügyben rejlő töméntelen tanulság sem vész el nyomtalanul.